

УДК378.015.3:159.95:373.3

М. М. Починкова, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

**ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ
В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

<https://doi.org/10.12958/2310-2187.2019.1-2.12>

Починкова М. М.

Інноваційно-освітнє середовище в системі формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи

У статті проаналізовано погляди дослідників на середовище, розкрито зміст цього поняття. Проаналізовано дефініцію „освітнє середовище”, його структуру, а також поняття „інноваційне освітнє середовище”. На підставі аналізу наукових досліджень зроблено узагальнення що поняття „інноваційне середовище”, як і „освітнє середовище”, розглядається переважно як комплекс певних умов, що забезпечують освітній процес, при цьому робиться акцент на умовах розвитку та саморозвитку особистості, у тому числі й професійному. Особливістю ж такого середовища є формування інноваційно-творчого мислення/ розвиток інноваційного ресурсу особистості/ реалізація інноваційного потенціалу навчального закладу/ інноваційна діяльність у професійній підготовці майбутніх фахівців, тобто використання та впровадження освітніх інновацій.

Зазначено, що у структурі педагогічної системи окремого ЗВО інноваційно-освітнє середовище посідає чільне місце в змістово-технологічному блоці розробленої системи роботи щодо формування критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. У межах авторського дослідження визначено інноваційно-освітнє середовище, що сприяє формуванню критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки як сукупність компонентів, що у цілісній взаємодії створюють належні умови для особистісно-професійного розвитку та становлення професійної компетентності із застосуванням технології критичного мислення.

Ключові слова: середовищний підхід, середовище, інноваційне середовище, освітнє середовище, критичне мислення, майбутні учителі початкової школи.

Починков М. М.

Інноваційно-образовательна среда в системі формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи

В статті проаналізовані погляди дослідників на середу, раскрыто зміст цього поняття. Проаналізована дефініція «образовательна среда», її структуру, а також поняття «інноваційна образовательна среда». На основі аналізу наукових досліджень зроблено узагальнення, що поняття «інноваційна среда», як і «образовательна среда», розглядається переважно як комплекс певних умов, забезпечуючих освітній процес, при цьому робиться акцент на умовах розвитку і саморозвитку особистості, в тому числі і професійної. Особливістю ж такої середу є формування інноваційно-творчого мислення / розвиток інноваційного ресурсу особистості / реалізація інноваційного потенціалу навчального закладу / інноваційна діяльність в професійній підготовці майбутніх спеціалістів, тобто використання і впровадження освітніх інновацій.

Зазначено, що в структурі педагогічної системи окремого ВУЗу інноваційно-образовательна среда займає провідне місце в змістовно-технологічній блоці розробленої системи роботи по формуванню критичного мислення в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. В межах авторського дослідження визначено інноваційно-образовательну середу, що сприяє формуванню критичного мислення майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки, як сукупність компонентів, які в цілості взаємодіючи створюють належні умови для особисто-професійного розвитку і становлення професійної компетентності з використанням технологій критичного мислення.

Ключові слова: среда, інноваційна среда, образовательна среда, критичне мислення, майбутні вчителі початкової школи.

Сучасна система вищої освіти останнім часом зазнає суттєвих змін: відбувається її модернізація, реалізація завдань Національної доктрини розвитку освіти тощо. Особливу увагу у цьому процесі варто приділити середовищу, у якому відбувається підготовка майбутніх фахівців, зокрема й учителів початкової школи.

Середовищний підхід, зміст, структура й умови освітнього середовища, його вплив на розвиток особистості, сутність і специфіка інноваційного освітнього середовища тощо стали предметом дослідження багатьох науковців,

педагогів і психологів, серед яких: А. Артюхіна, М. Басов, В. Бехтерєв, П. Блонський, Г. Васильєв, Л. Виготський, Н. Гладченкова, Н. Гонтаровська, О. Гуменюк, В. Докучаєва, В. Желанова, О. Караман, Ю. Колюткін, В. Корнетов, Н. Крилова, О. Лазурський, О. Леонтьєв, П. Лернер, М. Лях, В. Мадзігон, Л. Новикова, С. Рубінштейн, М. Соколовський, С. Шацький, В. Ясвін та ін.

Не зважаючи на значну кількість досліджень, присвячених розкриттю сутності та структури освітнього середовища, єдине узагальнене уявлення про нього, його структурні компоненти тощо на сьогодні відсутні. Слід відзначити, що при цьому погляди дослідників на дефініцію чи виокремлені складники не протирічають один одному, а лише вносять доповнення чи уточнення та відбивають специфіку дослідження. На наш погляд, така ситуація дозволяє кожному відібрати саме ті компоненти для побудови освітнього середовища, що сприятиме його найбільш ефективному функціонуванню.

Отже, метою нашої наукової розвідки є визначення сутності і структури інноваційно-освітнього середовища як компонента системи формування критичного мислення (далі – КМ) майбутніх учителів початкової школи (далі – МУПШ) у процесі професійної підготовки.

У межах нашого дослідження характеристика освітнього середовища набуває особливо важливого значення, адже його врахування у структурі педагогічної системи, а також опора на середовищний підхід, робить можливим виконання першого завдання нашої дослідно-експериментальної діяльності – *утворення інноваційно-освітнього середовища, що сприятиме формуванню КМ МУПШ у процесі професійної підготовки*, що є основою для створення системи роботи з МУПШ та усунення основної суперечності сучасного навчально-педагогічного процесу – між соціальним замовленням на сучасного учителя початкових класів та рівнем професійної підготовки випускників, МУПШ, зокрема ізольованістю професійної підготовки від реальних умов майбутньої професійної діяльності, тобто відсутності умов для досягнення заявленої мети дослідження – сформулювати КМ у МУПШ у процесі професійної підготовки та

досягти очікуваного результату – сформованість КМ у МУПШ як наскрізної навички, що пронизує всі загальні та професійні компетентності сучасного фахівця.

Іншими словами саме інноваційно-освітнє середовище дозволяє перетворити процес професійної підготовки МУПШ на відкриту педагогічну систему, у межах якої і стає можливою організація освітнього процесу з МУПШ, спрямованої на формування їх КМ.

Відповідно до результатів нашого теоретичного дослідження щодо структури педагогічної системи окремого ЗВО інноваційно-освітнє середовище посідає чільне місце в змістово-технологічному блоці розробленої системи роботи щодо формування КМ у процесі професійної підготовки МУПШ.

Логічно передбачити, що для визначення структурних компонентів інноваційно-освітнього середовища формування КМ у процесі професійної підготовки МУПШ, необхідним є розкриття основних дефініцій нашої розвідки та обґрунтування вибору типу освітнього середовища. Перейдемо до розгляду уявлень про середовище.

В Академічному тлумачному словнику української мови „середовище” – це: 1. Речовина, тіла, що заповнюють який-небудь простір і мають певні властивості; сфера. 2. Сукупність природних умов, у яких проходить життєдіяльність якого-небудь організму. 3. Соціально-побутові умови, в яких проходить життя людини; оточення. Сукупність людей, зв'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів і т. ін. [1, с. 137]. Отже, ключовим словом у тлумаченні окресленого поняття є умови, тобто під середовищем, у залежності від його специфіки розуміються ті чи інші відповідні умови. Таке ж тлумачення знаходимо у Великому тлумачному словнику, однак, тут представлено види середовищ, наведемо ті, що дотично торкаються нашого дослідження: Зовнішнє середовище – середовище, що оточує об'єкт. Навколишнє середовище – сукупність природничих чинників і об'єктів довкілля, які мають природне походження або розвиток. Навколишнє середовище (довкілля) – сукупність природних, техногенних та соціальних умов існування людського суспільства.

Навколишнє техногенне середовище – штучно створена частина навколишнього середовища, яка складається з технічних і природних елементів. Середовище проживання – природні тіла та явища, з якими організм вступає в безпосередні чи опосередковані відносини. Навколишнє соціальне середовище – сукупність людей, пов'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів [2, с. 1309].

Оскільки наше дослідження торкається сфери освіти, то доцільним є розкриття поняття освітнє середовище, яке доволі широко розглядається у сучасній науковій педагогічній літературі. Дослідники під „освітнім середовищем” розуміють:

- комплекс соціальних, культурних, а також спеціально організованих в освітньому закладі умов, унаслідок взаємодії яких відбувається становлення особистості (Ю. Кулюткін, С. Тарасов) [3];

- система впливів і умов формування особистості за заданим взірцем, а також можливостей для її розвитку, що є в соціальному і просторово-предметному оточенні (В. Ясвін) [4, с. 14];

- система педагогічних і психологічних умов і впливів, які створюють можливості як для розкриття інтересів і здібностей, які ще не проявились, так і для розвитку здібностей, які вже проявились, та особистості тих, хто навчається, у відповідності до притаманних кожному індивіду природних задатків та вимогам вікової соціалізації (В. Панов) [5];

- вплив умов освіти на того, хто здобуває освіту, та вплив того, хто навчається на умови, у яких здійснюється освітній процес (В. Козирев) [6];

- сукупність матеріальних, педагогічних і психологічних факторів вишівської дійсності, що спонукають суб'єктів освітнього процесу до професійно-особистісного розвитку і саморозвитку (В. Новиков) [7];

- комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для

загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу (М. Братко) [8, с. 71].

Як бачимо з представлених визначень, по-перше, освітнє середовище переважно представлено як: система впливів і умов для освіти, освітнього процесу тощо, по-друге, такі його характеристики (система впливів і умов), на нашу думку, тісно поєднує освітнє середовище не тільки з середовищним, а й з системним підходами, що є важливим для побудови педагогічної системи з урахуванням методологічних підходів.

У світлі нашого дослідження, нам найбільше імпонує визначення освітнього середовища ЗВО за Л. Редько, у якому відображається його професійна складова: освітнє середовище – сукупність можливостей для задоволення професійно-освітніх потреб для становлення його (майбутнього фахівця – прим. авт.) професійної компетентності [9, с. 14]. Отже, можна стверджувати, що освітнє середовище сучасного ЗВО зумовлює безпосередньо впливає на професійну підготовку майбутніх фахівців, зокрема й учителів початкової школи.

Однак, аналіз наукової педагогічної літератури стосовно освітнього середовища дозволив виявити ще одну споріднену дефініцію – „інноваційне освітнє середовище”. Визначимо спільне і відмінне у цих поняттях, для цього розглянемо уявлення науковців про нього:

- комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність [10, с. 8];

- сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної активної особистості, реалізацію її творчого потенціалу і може розглядатися як модель соціокультурного простору, у якому відбувається становлення особистості [11, с. 18];

- педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу [12];

– система педагогічних умов особистісного та професійного розвитку особистості, яка включає територію, у межах якої діють правила інноваційної діяльності та новітні ідеї, оригінальні педагогічні технології, які застосовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців [13, с. 177].

Поруч із поняття „освітнє середовище” ми зустрічаємо – „освітній простір”. Для уточнення, не заглиблюючись у розкриття його змісту, оскільки воно не є предметом нашого дослідження, зазначимо, що поняття „освітнє середовище” дещо вужче за поняття „освітній простір”.

Отже, поняття „інноваційне середовище”, як і „освітнє середовище”, розглядається переважно як комплекс певних умов, що забезпечують освітній процес, при цьому робиться акцент на умовах розвитку та саморозвитку особистості, у тому числі й професійному. Особливістю ж такого середовища є *формування інноваційно-творчого мислення/ розвиток інноваційного ресурсу особистості/ реалізація інноваційного потенціалу навчального закладу/ інноваційна діяльність у професійній підготовці майбутніх фахівців*, тобто використання та впровадження освітніх інновацій.

Продовжуючи розвідку, звернемо увагу на ознаки середовища, визначені Б. Ананьєвим, який хоч і не уточнює тип середовища, але робить акцент на тому, що структурні компоненти освітнього середовища безпосередньо торкаються вивчення профільних дисциплін: 1) воно є частиною освітнього простору, що охоплює всі його структури, так чи інакше включені в ситуації вивчення профільних дисциплін, а його властивості багато в чому визначаються характеристиками зовнішньої системи; 2) є відкритою динамічною соціальною системою, що розвивається, володіє внутрішніми механізмами функціонування розвитку і саморозвитку, при цьому властивість організованості середовища включає процеси внутрішньої диференціації, у результаті чого потоки інформації, матеріалів, енергії, людей організуються згідно її цілям і функціям; 3) має межі, що залежать від якісних характеристик її структурних елементів (від властивостей суб’єктів освітнього процесу, їхньої активності, рівня розвитку особистісних якостей, від різноманіття методів і

засобів, застосування у процесі навчання, від інтенсивності процесів, що протікають у середовищі тощо) [14].

З огляду на тему нашого дослідження („Формування критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи”) та враховуючи наукові надбання з проблеми визначення освітнього середовища та його типів, найбільш доцільним буде використання саме інноваційно-освітнього середовища формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи як сукупності компонентів, що у цілісній взаємодії створюють належні умови для особистісно-професійного розвитку та становлення професійної компетентності із застосуванням технології критичного мислення. Саму ж технологію критичного мислення вважаємо інноваційною для системи вищої освіти в Україні. Таку позицію підкріплює думка В. Докучаєвої, яка, досліджуючи теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем, зазначає, що під „інновацією” або „нововведенням”, відповідно до системної концепції нововведень, позначаються як власне новина, так і процес упровадження цієї новини в практику [15, с. 14].

Відповідно до логіки нашого дослідження необхідно розглянути структурні особливості освітнього та інноваційного освітнього середовища, що допоможе нам визначити авторські підходи до його структури: Ю. Кулюткін та С. Тарасов визначають такі можливі компоненти структури освітнього середовища будь-якого освітнього закладу: просторово-семантичний компонент (архітектурно-естетична організація життєвого простору, символічний простір); змістово-методичний компонент (змістова сфера, форми і методи організації освіти); комунікаційно-організаційний компонент (особливості суб'єктів освітнього середовища, комунікаційна сфера, організаційні умови) [3]; А. Кух виокремлює трикомпонентну структуру освітнього середовища: суб'єктно-ресурсного, матеріально-технічного та ідейно-технологічного. Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища (студентів, викладачів) та умови здійснення їх суб'єкт-

суб'єктної взаємодії. Матеріально-технічний компонент відповідає стандартним обладнанням. Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих результатів у навчанні [16, с. 74]; Е. Заредінова, розглядаючи наукові підходи до трактування структури освітнього середовища навчального закладу виокремлює стратегічний, соціокультурний, особистісний, ціннісно-смісловий, суб'єктно-діяльнісний, комунікативний, технологічний компоненти [17]; В. Панов розглядає діяльнісний (технологічний), комунікативний і просторово-предметний компоненти) [5]; В. Новіков – ціннісно-смісловий, інформаційно-змістовий, організаційно-діяльнісний, просторово-предметний [7].

У свою чергу, дослідники саме інноваційного освітнього середовища визначають такі структурні компоненти: Л. Ващенко звертає увагу на структуру інноваційного середовища окремого регіону і визначає організаційно-функціональну структуру до складу якої входять стратегія розвитку освіти регіону, тактику формування інноваційних процесів, зміст інноваційного середовища регіону, організаційне забезпечення, прогнозування розвитку освіти регіону [18, с. 4]; О. Цюняк – гуманістичні підходи; зміст; наявність матеріально-технічного забезпечення та ефективне використання науково-методичних та матеріально-технічних можливостей закладу вищої освіти; комплекс навчально-методичного забезпечення; тактика формування інноваційних процесів у ЗВО; суб'єкт-суб'єктні відносини усіх учасників освітнього процесу; самовдосконалення особистості та робота у творчому науково-пошуковому режимі; застосування інноваційних педагогічних технологій та ідей [13, с. 177]; О. Цюняк абсолютно правильно визначає взаємозалежність між використанням особистістю інноваційного освітнього середовища та її саморозвитком і професійним становленням: професійне становлення майбутніх фахівців формується під впливом освітнього середовища, і навпаки – освітнє середовище формується під впливом активної інноваційної діяльності майбутніх педагогів [13, с. 177], що ще раз підкреслює доцільність впровадження саме інноваційно-освітнього середовища у нашому

дослідженні. На користь використання саме такого середовища також свідчить і те, що воно є ефективним чинником професійного становлення майбутніх учителів початкової школи. Так, автори „Соціальної психології XXI століття” зазначають, що для формування професійної діяльності студента необхідна певна система впливів й умов, тобто професійне освітнє середовище. Структура будь-якого освітнього середовища повинна бути пов’язана зі структурою безпосередньо професійної діяльності [19]. Аналіз наукових джерел щодо структури інноваційного освітнього середовища засвідчив, що на сьогодні однозначне визначення структури такого середовища відсутнє. Отже, аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та авторський погляд на структуру інноваційно-освітнього середовища, яке ми будемо використовувати під час формування критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, дозволив виокремити наступні структурні компоненти:

методологічний (впровадження в освітній процес ЗВО науково-методологічних підходів: системного, аксіологічного, культурологічного, суб’єктно-діяльнісного, контекстного, діалогічного);

суб’єкт-суб’єктний (учасники освітнього процесу: викладач, студент у кількісному та якісному вимірах, між якими утворюються ієрархічні й однотипні зв’язки; учні та їх батьки, вчителі, з якими взаємодіють студенти під час педагогічної практики);

програмно-цільовий (опора на законодавчі документи „Закон про вищу освіту”, державні стандарти, освітні програми, виконання соціального замовлення);

технологічний (використання технології розвитку критичного мислення на заняттях з дисциплін професійного спрямування);

ціннісно-мотиваційний (побудова системи роботи з опорою на загальнолюдські, загальноєвропейські, національні цінності, формування позитивних ціннісних орієнтацій, створення умов для мотивації та зацікавлення у майбутній професійній діяльності);

комунікативно-діяльнісний (послідовне залучення студентів до різних видів діяльності (навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної), форми, методи, способи взаємодії, стиль спілкування і поведінки суб'єктів освітнього процесу, міждисциплінарний характер навчання);

матеріальний (інфраструктура ЗВО, матеріально-технічна база ЗВО (аудиторний фонд, доступ до інформаційних технологій, бібліотечні ресурси, обладнання приміщень, дизайн) та навчально-методичне забезпечення).

Провідну роль у формуванні унікального інноваційно-освітнього середовища належить суб'єкт-суб'єктному та технологічному компонентам, оскільки саме їх специфіка найбільше впливає на структуру та якість середовища.

Отже, аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволив зробити такі узагальнення: по-перше, упровадження будь-якої педагогічної системи потребує створення певного освітнього середовища; по-друге, освітнє й інноваційне освітнє середовище є спорідненими поняттями, де поняття „інноваційне середовище”, як і „освітнє середовище”, розглядається переважно як комплекс певних умов, що забезпечують освітній процес, спрямований на розвиток і саморозвиток особистості, у тому числі й професійний. Специфіка інноваційного середовища полягає у використанні та впровадженні в ньому освітніх інновацій; по-третє, у нашому дослідженні ми будемо використовувати поняття „інноваційно-освітнє середовище формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи” як сукупність компонентів, що у цілісній взаємодії створюють належні умови для професійно-особистісного розвитку та становлення професійної компетентності, із застосуванням технології критичного мислення; по-четверте, структура такого середовища складається з методологічного, програмно-цільового, технологічного, ціннісно-мотиваційного, комунікативно-діяльнісного, суб'єкт-суб'єктного та матеріального компонентів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності впровадження системи формування критичного

мислення у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та представленні її результатів.

Література

1. **Словник** української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 9 : С / ред. тому: І. С. Назарова [та ін.]. – 1978. – 916 с.
2. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.,
3. **Кулюткин Ю.** Образовательная среда и развитие личности 2000. [Электронный ресурс]. / Ю. Кулюткин, С. Тарасов // Режим доступа : http://www.znanie.org/jornal/n1_01/obraz_sreda.html. – Заголовок с экрана.
4. **Ясвин В.** Образовательная среда: от моделирования к проектированию. / В. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.
5. **Панов В. И.** Психодидактика образовательных систем : теория и практика. / В. И. Панов. – СПб. : Питер, 2007. – 352 с.
6. **Козырев В. А.** Построение модели гуманитарной образовательной среды. [Электронный ресурс]. / В. А. Козырев // Режим доступа : http://www.unialtai.ru/Journal/pedagog/pedagog_7/a06.html. – Заголовок с экрана.
7. **Новиков В. Н.** Образовательная среда вуза как профессионально и личностно стимулирующий фактор. / В. Н. Новиков [Электронный ресурс] // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». – 2012. – № 1. // Режим доступа : http://psyedu.ru/files/articles/psyedu_ru_2012_1_2776.pdf. – Заголовок с экрана.
8. **Братко М.** Структура освітнього середовища вищого навчального закладу / М. Братко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Випуск 135. – С. 67–72.

9. **Редько Л. Л.** Социально-образовательная модель педколледжа как среды саморазвития личности в научно-образовательном комплексе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / Л. Л. Редько. – Ростов н/Д, 1996. – 27 с.

10. **Разіна Н. О.** Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи / Н. О. Разіна // Вісник наукової школи педагогів „АКМЕ”. – 2009. – Випуск 3.

11. **Каташов А. І.** Педагогічні основи розвитку інноваційного середовища сучасного ліцею : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. / А. І. Каташов. – Луганськ, 2001. – 20 с.

12. **Шапран О. І.** Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. [Електронний ресурс] / О. І. Шапран // [Режим доступу] : <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>. – Заголовок з екрану.

13. **Цюняк О. П.** Інноваційне освітнє середовище як чинник професійного становлення майбутніх магістрів початкової освіти. / О. П. Цюняк // Інноваційна педагогіка. – Випуск 14. – Т. 1. – 2019. – С. 175–178.

14. **Ананьев Б. Г.** О проблемах современного человекознания./ Б. Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 272 с.

15. **Докучаєва В. В.** Теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / В. В. Докучаєва ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2007. – 44 с.

16. **Кух А. М.** Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики А. М. Кух // Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно-світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця (чатсина 2). – 2008. – С. 73–76.

17. **Заредінова Е. Р.** освітнє середовище вищого навчального закладу: наукові підходи до трактування структури. / Заредінова Е. Р. [Електронний ресурс] // Вісник Національного авіаційного університету. – Серія 6. – Педагогіка, психологія. – 2017. – № 11. Режим доступу

: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/12552>. – Заголовок з екрану.

18. **Ващенко Л.** Рівні розвитку інноваційного середовища / Л. Ващенко // Директор школи. – 2008. – № 5. – С. 3–4.

19. **Социальная психология XXI столетия. Т.1** / Под редакцией В. В. Козлова / Е. В. Козырева / [Электронный ресурс] // Профессионально-образовательная среда как условие формирования будущего учителя музыки. – Ярославль, 2005. – 316 с. Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-46846.html?page=21>. – Заголовок з екрану.

Pochynkova M. M.

Innovative and educational environment in the system of critical thinking forming of future primary school teachers

The views of researchers to the environment are analyzed, the content of this concept is exposed in the article. The definition "educational environment", its structure and also the concept "innovative educational environment" are analyzed. On the basis of analysis of scientific researches it is made generalization that the concept "innovative environment", as well as "educational environment", is examined mainly as a complex of certain conditions that provide educational process and herewith an accent is done on the conditions of development and self-development of personality, including professional one. The particularity of such environment is forming of innovative and creative thinking/ development of innovative resource of personality/ realization of innovative potential of educational establishment/ innovative activity in professional preparation of future specialists, id est the use and introduction of educational innovations.

It is marked that innovative and educational environment occupies the main place in the semantic and technological block of the developed system of work in relation to critical thinking forming in the process of professional preparation of future teachers of primary school in the structure of pedagogical system of a separate higher educational establishment. Within the limits of authorial research it is defined innovative and educational environment that assists critical thinking forming of future teachers of primary school in the process of professional preparation as totality of components that in integral co-operation create proper conditions for personal and professional development and becoming of professional competence with application of critical thinking technology.

Key words: environmental approach, environment, innovative environment, educational environment, critical thinking, future teachers of primary school.

Відомості про автора

Починкова Марія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.
ORCID 0000-0002-1383-7470.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.